

Posudek

Josip Mandalinič: *Černá Hora v 50. letech 19. století. Období přechodu od teokracie k světské formě vlády, závěrečná fáze konstituování Černé Hory, a to De facto.* Rigorózní práce, strojopis. Ústav světových dějin FF UK Praha 2012, 144 stran, přílohy.

Práce Josipa Mandaliniče se zabývá dějinami Černé Hory na konci vlády vladky Petra II. Petroviče-Njegoše a za vlády jeho nástupce Danila II. (jako knížete Danila I.) Petroviče. Jak jsem zjistil, jde o přepracovanou verzi autorovy již jednou podané avšak neobhájené rigorózní práce,¹ na kterou jsem psal rovněž posudek. Jsem rád, že autor odstranil hlavní nedostatky a věcné chyby, které mu byly při minulé obhajobě vytknuty. Jsem rovněž spokojen se skutečností, že se J. Mandalinič tentokrát raději nepouští do velmi komplikované otázky postupného formování separátní černohorské identity a jejího vztahu k srbství (autor se omezil pouze na konstatování, že „Černohorci jsou v podstatě všemi etnology řazeni mezi etnické Srby“ a že je za Srby považuje i černohorský zákoník z roku 1855 – viz s. 105 textu a pozn. č. 317 pod čarou tamtéž). Autorovi jistě slouží ke cti, že se pokusil opřít i o původní archivní materiál nacházející se v archivech v Cetinji a ve Vídni a že prostudoval poměrně rozsáhlou literaturu v různých jazycích – vedle srbštiny také v ruštině, němčině, angličtině a italštině. Nová práce, kterou autor předkládá, je tedy nepochybně obsahově lepší než ta minulá, nicméně text stále ještě není uspokojivý především po formální stránce.

Práce je po obsahové stránce rozdělena na následující části: úvod, analýza pramenů a dosavadní literatury, Bosna a Hercegovina na přelomu 40. a 50. let 19. století, poslední roky vlády černohorského vladky Petra II. Njegoše, boj o trůn po smrti Njegoše, vpád tureckých vojsk do Černé Hory, vnitřní a zahraniční politika Černé Hory v období krymské války, srbsko-černohorské vztahy v první polovině 50. let 19. století, analýza černohorského zákoníku z roku 1855, proměna vnitropolitické struktury v Černé Hoře v 50. letech 19. století – zánik autonomie kmenových struktur, analýza vnějších okolností vydání dekretu Hatt-i Hümayun i dekretu samotného a hospodářské situace v osmanské říši po krymské válce, Mír v Paříži a jeho přímé důsledky pro Černou Horu, Analýza hospodářské situace v Černé Hoře v 50. letech 19. století, opětovné povstání v Hercegovině (1857-1858), bitva u Grahova a její důsledky, rozhraničení Černé Hory (mezinárodní uznání země de facto), pozadí atentátu na

---

¹ **Josip Mandalinič:** *Období rodící se identity národa Černé Hory na pozadí východní otázky (1848-1861).* Rigorózní práce, strojopis. Ústav světových dějin FF UK Praha 2011, 165 stran, přílohy.

prvního černohorského knížete, analýza vztahů Srbska a Černé Hory ve druhé polovině 50. let 19. století, závěr. Práce obsahuje přílohy.

Způsob zpracování látky a členění textu vzbuzují velké rozpaky. Je otázkou, proč byl do textu zapracován vývoj v Bosně a Hercegovině ve 40. a 50. letech 19. století, když tato problematika s tématem práce vůbec nesouvisí. Podobně analýza dopadu Hatti-i Hümayunu a popis hospodářské situace v osmanské říši nemá žádnou souvislost v dějinami Černé Hory. Nevím také, proč se autor podrobně rozepisuje o vojenských operacích Britů a Francouzů na Krymu a tureckých operacích na Kavkaze za krymské války (s. 69-70). Kapitoly jsou příliš krátké, text je členěný na příliš malé celky, čímž se výklad stává nepřehledným. V důsledku toho se také autor místy opakuje, jako např. v případě pasáže o závěti Petra II. Njegoše, o které se píše nejprve na s. 26, dále na s. 34, pak na s. 37, potom znovu na s. 41 a pak je ještě jednou ocitována jako celek v příloze na s. 145. Na druhé straně autor v textu vůbec nevysvětlil některé historické pojmy a souvislosti, bez kterých je text laikovi málo nesrozumitelný: tak např. na s. 105 se píše, že se povstání v první fázi zúčastnili uskoci, kteří tajně přešli přes hranici, aniž by bylo vysvětleno, kdo to byli uskoci. Podobně autor vysvětluje, že v Černé Hoře byla spojena duchovní a světská moc v rukách vladyky (tj. pravoslavného biskupa) a trůn se dědil v rodině Petrovičů, ale chybí poměrně zásadní informace o tom, že na rozdíl od jiných zemí nástupnictví zpravidla přecházelo vždy na synovce předcházejícího vládce (autor správně připomíná na s. 40, že vladykové byli povinni žít v celibátu, ale nespojuje tuto informaci s objasněním principu nástupnictví). Teokratické zřízení bylo v polovině 19. století v Evropě již naprostým anachronismem. Bez znalosti principu dědění trůnu ale čtenář nemůže správně pochopit, proč Danilo Stanko Petrovič tak vehementně usiloval o titul knížete, tj. o nahrazení teokracie zcela světskou formou vlády, a proč se oženil. Cílem bylo nepochybně nastolení pokud možno autokratické vlády v Černé Hoře, která by navíc byla dědičná v přímé linii Petrovičů. Na tom nic nemění fakt, že samotný Danilo I. nakonec syna neměl, a po jeho smrti v důsledku atentátu se stal knížetem jeho synovec Nikola I. Petrovič.

K práci mám dále ještě tyto připomínky:

1) není jasné, co má autor na mysli přístavkem „a to De facto“ v podtitulu své práce (*Období přechodu od teokracie k světské formě vlády, závěrečná fáze konstituování Černé Hory, a to De facto*). Má na mysli diplomatické uznání Černé Hory *de facto* ze strany velmocí?

2) V úvodu sice autor hodnotí dosavadní literaturu v různých jazycích a archivní prameny a tyto uvádí i v přehledu pramenů a literatury v závěru práce, avšak z porovnání tohoto seznamu s poznámkovým aparátem práce vyplývá, že autor většinu uvedených titulů

ve skutečnosti využil jen minimálně nebo vůbec ne. Rovněž využití archivních pramenů je poněkud selektivní a nerovnoměrné.

3) Práce obsahuje neúnosně vysoký počet překlepů, neúplných a nedokončených vět a vybočení z větné stavby. Názvy některých kapitol neodpovídají obsahu (např. na s. 114 je v záhlaví uveden název kapitoly „Rozhraničení Černé Hory“, přičemž teprve z četby dalšího textu čtenář pochopí, že autor měl na mysli ve skutečnosti stanovení černoohorských hranic vůči osmanské říši. Autor též zbytečně používá nestandardní termíny převzaté z cizí literatury tam, kde existují a běžně se používají termíny české, což opět laikovi stěžuje porozumění textu. Tak např. na s. 98 používá pro rakouskou měnu výraz „gulden“ místo v češtině obvyklého výrazu „zlatý“. Nepokládám také šťastné, jestliže pro období 19. století autor důsledně používá pro hlavní město osmanské říše řecký název Konstantinopol místo běžného českého názvu Cařihrad, resp. tureckého názvu Istanbul.

4) Text obsahuje některé zjevné anachronismy: Vladyka Danilo I. se evidentně v roce 1700 nemohl politicky orientovat na pravoslavné Rusko a na Srbsko (s. 37), protože srbský stát tehdy neexistoval. V roce 1858 Černá Hora nemohla mít hranice s Albánií a Hercegovinou (s. 116), protože Albánie vznikla teprve v roce 1912 (autor měl zřejmě na mysli skadarský elájet).

5) V práci jsou místy chyby v letopočtech, které vznikly zřejmě jen nepozorností autora, který si po sobě text nepřečetl. Velmi rušivě např. působí, když na s. 38 autor píše o návštěvě vladyky Danila I. u cara Petra I. v roce 1815 místo správného roku 1715, nebo o smrti metropolitů Vasilije v Rusku v 21. března 1866 místo správného data 21. března 1766. Za závažnější ovšem považuji chyby, které zřejmě vznikly buď nesprávnou interpretací pramenů, anebo nekritickým převzetím údajů ze sekundární literatury. V žádném případě např. nelze souhlasit s tvrzením, že i po vydání gülhanského hatt-i-şerifu (1839), kterým bylo zahájeno období reform v osmanské říši, „v případě fyzického zranění nebo vraždy, které se dopustil muslim na křesťanovi, se muslim nemusel dostavit k soudu, jen zaplatil příslušné rodině tzv. daň z krve, kterou místní soudce (kádí) vždy stanovil na nízké úrovni“ (s. 20). Možná, že k podobné situaci místy i nadále docházelo v Bosně a Hercegovině, která byla periferní oblastí říše a nacházela se částečně mimo efektivní kontrolu centrálních úřadů, ale rozhodně nešlo o sultánem sankcionovaný přístup. Ve skutečnosti právě zmíněný edikt (hatiserif) zabítí bez soudu zakazoval.

Práce je z hlediska obsahu pro českého čtenáře jistě zajímavá, nicméně jako celek by vyžadovala mnohem větší konsistenci textu. Je proto třeba, aby ji autor ještě jednou přepracoval. Důrazně Mgr. Mandaliničovi doporučuji odstranit pasáže, jež se dějin Černé

Hory nijak netýkají a opravit chyby v dataci. Především je pak nezbytné, aby provedl jazykovou a stylistickou redakci textu. Pokud autor sám nemůže z jakýchkoliv příčin podobnou redakci provést, bylo by dobře, kdyby tento úkol svěřil odborníkovi, nejlépe zkušenému redaktorovi. Jsem přesvědčen, že po těchto úpravách bude text jistě akceptovatelný.

Závěr:

Zásadní věcné chyby jsem sice v práci nezjistil, nicméně musím konstatovat, že formou svého zpracování dílo zatím neodpovídá požadavkům kladeným na rigorózní práci. Navrhuji proto vrátit práci k přepracování; pokud by autor na její obhajobě nyní trval, pak prohlašuji, že ji ve stávající podobě **nedoporučuji**.

V Praze, 16. března 2012

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.